

2018-08-30

Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätt
Augustendalsvägen 20
131 52 Nacka strand

Komplettering av överklagande av Österåkers kommuns beslut den 18 juni 2018, KF § 5:8 om antagande av detaljplan för Näsängen etapp 1 i Österåkers kommun, Stockholms län.

(Ärende/nr KS 2012/0107)

Inledning

Näsängen med sina fält och strandängar är Österåkers bästa och viktigaste natur- och rekreationsområde med sin närhet till huvudorten Åkersberga. Det finns inget annat liknade kvalitativt naturområde på fastlandet i Österåker. Naturskyddsföreningen har i många år försökt rädda området och tycker nu att den detaljplanen som har antagits motverkar sina egna syften. Naturskyddsföreningen i Österåker yrkar på att detaljplanen ska upphävas.

Grunderna för överklagandet är följande:

1. Det saknas ett rimligt alternativ i miljökonsekvensbeskrivningen för detaljplanen
2. Beskrivningar av konsekvenser för naturvärden är felaktiga
3. Detaljplanen bryter mot strandskyddsreglerna
4. Näsuddens naturreservat påverkas av exploateringen och av det nya bostadsområdet
5. Jordbruksmarken exploateras för bebyggelse och infrastruktur

1. Det saknas ett rimligt alternativ i miljökonsekvensbeskrivningen för detaljplanen

När en kommun under planförfarandet inledningsvis bedömer att detaljplanen medför betydande miljöpåverkan, ska en miljöbedömning, en MKB, upprättas där även rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd ska identifieras, beskrivas och bedömas, 6 kap. 11 och 12 § Miljöbalken (enligt tidigare reglering). Redovisningen i MKBn ska kunna läggas till grund för en bedömning av denna ansökan enligt 2 kap. Miljöbalken. MKBn ska bland annat på så sätt bidra till att en viss verksamhet leder till så lite negativ miljöpåverkan som möjligt. Se även Naturvårdsverkets allmänna råd om miljöbedömningar av planer och program, NFS 2009:1ⁱ, MÖD 2013:9ⁱⁱ, MÖD 2013:44 och Mark- och miljööverdomstolens dom, den 2013-12-23 i mål nr P 6591-13, NJA 2009 s. 321ⁱⁱⁱ men även MÖDs resonemang om alternativa utformningar för detaljplaner i MÖD 2016:13.

I den aktuella detaljplanen finns inget studerat eller redovisat rimligt alternativ. Kommunen skriver så här i MKBn:^{iv}

”Alternativ

Detaljplanens konsekvenser jämförs med ett nollalternativ. En jämförelse med ett nollalternativ är praxis i miljökonsekvensbeskrivningar för att utröna och jämföra vilka konsekvenser som kan väntas om detaljplanen inte genomförs.

Även ytterligare alternativt förslag är praxis i miljökonsekvensbeskrivningar. Alternativa lokaliseringar har prövats inom ramen för arbetet med den fördjupade översiktsplanen för Täljöviken. Ytterligare alternativ till lokalisering har därför inte föreslagits.”

Inte heller i den särskilda sammanställningen finns en formulering om att alternativa möjligheter för att uppnå planens syfte har studerats eller redovisats:^v

”Skälen för att planen har antagits i stället för de alternativ som övervägts

Rent formellt har planen för Näsängen endast rymt ett alternativ. Under processen har dock flera alternativa utformningar beaktats.

Planarbetet inleddes med ett förslag om ca 350 småhus, i linje med det då antagna programmet för Täljöviken. Tidigt uppstod dock frågor kring projektets hållbarhet och om utvecklingen kunde definieras som ett väsentligt samhällsintresse eller ge grund för särskilda skäl i förhållande till strandskyddet. Det fanns tidigt en oro för att stadsdelen skulle bli svår att förse med god kollektivtrafik och lokal service, men också att den glesa strukturen inte skulle kunna ge en tillräckligt allmänt tillgänglig karaktär eller ge förutsättningar för attraktiva mötesplatser vid vattnet.

Så småningom prövades en tätare struktur, präglad av allmänna, attraktiva gaturum och allmänna platser, med en täthet som kunde möjliggöra god kollektivtrafik och lokal service. För att på ett trovärdigt sätt kunna möta bostadsmarknaden med huvudsakligen lägenheter i detta läge, blev det särskilt viktigt att kunna ge en stark attraktivitet åt stadsdelen. Attraktiviteten blev på så vis en förutsättning för tätheten och den övriga hållbarheten.

Planprocessen har därefter i stort sett varit en process med avvägningar mellan olika hållbarhetsaspekter. En sammanhållen bebyggelsestruktur, med attraktiva och trygga gaturum, lätt att röra sig i till fots, har varit central. Samtidigt har utrymme behövts för en grönstruktur med viktiga naturvärden, fornlämningar, dagvattenhantering, etcetera.

Näs brygga har setts som särskilt betydelsefull för planområdets och hela tätortens attraktivitet. Med bryggan säkerställs den attraktivitet som gör det möjligt att bygga stadsdelen med den föreslagna tätheten. Bryggan svarar också mot hela tätortens behov av en samlade mötesplats vid vattnet och fungerar som en viktig målpunkt i sammanhållande stråk genom den kommande Kanalstaden.”

Enligt Europeiska kommissionen ska ett alternativ beskrivas och bedömas på ett likvärdigt sätt.^{vi} För ett jämförelsealternativ finns därvid samma krav på redovisning av den betydande miljöpåverkan som det finns för huvudalternativet, se artikel 5.1 och 5.2 SMB-direktivet.

I MKBn finns ingen redovisning av ett jämförelsealternativs geografiska avgränsning, inte heller någon karta eller beskrivning av vilka områden som skulle sparas till följd av en ändrad utformning eller användning. MKBn uppfyller inte lagkraven för att redovisa ett rimligt alternativ i syfte att göra en nödvändig hållbarhetsavvägning. I vart fall är en undersökning och redovisning av alternativ i den Fördjupade Översiktsplanen från 2006 otillräcklig.^{vii} Det förklaras inte heller på vilket sätt eventuella andra alternativ hade inneburit större miljöpåverkan, eller redovisas andra grunder varför dessa har förkastats. Ett möjligt rimligt alternativ för bostadsbyggande hade exempelvis kunnat innebära att bygga närmare Roslagsbanan där kollektivtrafik redan finns.

2. Beskrivningar av konsekvenser för naturvärden är felaktiga

I MKBn hävdas följande (s. 9): *”Hävd av strandängarna medför stora positiva konsekvenser för naturmiljön då framför allt fågellivet knutet till strandängarnas miljöer bedöms förbättras. Den kommunala grönstrukturen bedöms förbättras i och med skötselplanen som sträcker sig längs hela Täljövikens norra och västra stränder. Sammantaget bedöms planen medföra märkbara till stora positiva konsekvenser.”*

MKBn underskattar den artrikedom som redan finns (se artlista i bilaga 2) tack vare den nuvarande blandade miljön med betade strandängar, åkermark och betesmark och som området kommer att förlora om den antagna detaljplanen verkställs. Området har klassats som ett av de ekologiskt särskilt känsliga områdena i Österåkers kommun (Bilaga 1: ESKO, 2017-09-25, utförd av Ekologigruppen AB inför utarbetandet av Översiktsplan 2040; område 5 Täljöviken s. 20-23^{viii}). De öppna fälten ignoreras helt och det är dessa fält med sina gränzoner som är drivkraften för ett rikt naturliv tillsammans med vattenområdet Täljöviken. Här finns rastande flyttfåglar varav rödlistade arter såsom storspov och brushanar, vilket är av särskilt intresse, och dessutom ljunpipare, rödbena, mindre strandpipare, enkelbeckasin och tofsvipa. Rovfåglar förekommer, såsom havsörn och fiskgjuse, som behöver de stora revir som Täljöhälvön idag erbjuder. Dessutom har lärkfalk, brun kärrhök, sparvhök och blå kärrhök setts (Bilaga 3: artlista). Området utgör alltså både en viktig rastlokal och häckningslokal för flera grupper av fåglar. I MKBn anges två rödlistade arter, medan 14 sådana har dokumenterats under de två senaste åren av fågelskådande lekmän. Enligt ESKO-utredningen kan *”Anläggning av större vägar, breddning av vägar eller krafledningsgator (...) medföra barriärer som hindrar spridning av växt- och djurarter och som därmed försvagar de ekologiska sambanden”* (s.22).

Den pågående smältningen av isen på Grönland och Antarktis kommer att resultera i en havsnivåhöjning på ca 1 meter år 2070^{ix}. Resultatet är att mycket av den areal som ska kompensera för förlusten av naturvärden på Näsängen enligt MKBn försvinner. Därmed innebär detaljplanen faktiskt en mycket större progressiv förlust av naturvärden än vad som tas hänsyn till i detaljplanen. MKBns påstående att den kommunala grönstrukturen förväntas förbättras av skötselplanen faller om ingen skötsel är möjlig på grund av stigande havsnivåer.

En stor ökning av antalet hushåll i området medför inte bara många fler människor utan även många fler husdjur. MKBn nämner inte påverkan från katter och den planerade hundrastgården på strandängarnas fågelliv. Denna påverkan framstår dock som ett omedelbart hot som kan antas tillintetgöra eventuella positiva konsekvenser. Åtgärder som konstgjorda laguner med öar kommer endast att skydda en liten del av det strandnära häckningsområdet.

Länsstyrelsens granskningsyttrande (2017-03-29, Beteckning 402-3497-2015) påpekar att syftet med strandskyddet bland annat är att bevara goda livsvillkor för djur- och växtliv på land och i vatten. I en detaljplan får kommunen, enligt Länsstyrelsen, upphäva strandskyddet om det finns särskilda skäl för det (7 kap 18 c § MB), och om intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset (4 kap 17 § PBL).

I detaljplanen föreslås en brygga på tidigare strandskyddad mark. Utdrag ur planen; *”Till yttre delen av bryggan kopplas en pålad brygga för bad, kallbadhus och servering”* (s. 35) som ska vara *”allmän mötesplats och besöksmål”* (s. 17). En sådan brygga är dock oförenlig med MKBns ovan citerade (s. 9) förväntningar på stora positiva konsekvenser för miljön och dess påstående (s 55) att: *”Strandängen betas till viss del och har bedömts ha goda förutsättningar att hysa höga naturvärden. Framför allt bedöms värdena vara knutna till fågellivet i området. Med fortsatt hävd bedöms strandängen framgent kunna hysa ett rikt fågelliv. Med tiden kan även florant återhämta sig*

och bli mer artrik". Bryggans placering mitt i de föreslagna restaurerade strandängarna medför att fågellivet snarare blir fattigare. Bryggans och badplatsens placering kommer att påverka fågellivet mycket negativt vad gäller såväl sjöfågel som häckande och rastande vadare på strandängarna samt även andra häckande fåglar i vassområdet i anslutning till bryggan. Dessa får mindre utrymme och blir störda och med tiden blir de sannolikt färre. Planen och MKBn löser inte detta motsatsförhållande. Ett upphävande av strandskyddet i det här fallet motverkar detaljplanens uttalade mål.

3. Detaljplanen bryter mot strandskyddsreglerna

I detaljplanen åberopas det femte skälet för att kunna göra ingrepp på strandskyddade områden:

"Enligt femte punkten får man beakta om området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området. Det ska prövas om åtgärden måste företas inom strandskyddsområdet. Om åtgärden kan lokaliseras utanför detta område, ska den lokaliseringen väljas. Åtgärder som kan komma ifråga är t.ex. sådana som tillgodoser kommunens behov av tätortsutveckling, olika typer av infrastrukturanläggningar, anpassning av miljön för bättre tillgänglighet för funktionshindrade eller åtgärder som betingas av friluftsvård-, naturvårds-, miljö- eller kulturhistoriska intressen inom strandskyddsområdet. För att det ska vara fråga om ett angeläget allmänt intresse bör den planerade åtgärden långsiktigt ge fördelar för samhället."^x

I ett flertal avgöranden har ribban satts mycket högt för att kunna använda strandskyddade områden för att bygga bostäder.^{xi} I den aktuella detaljplanen ska utöver bostäder också vägar samt en brygga anläggas för att främja inflyttning till det aktuella detaljplaneområdet. Med andra ord ska en exploatering av strandskyddat område främst tjäna till att förverkliga ett angeläget, allmänt intresse, det vill säga att bygga bostäder, på ett icke-strandskyddat område. Målet liknar alltså frågorna som fanns i Mark- och miljööverdomstolens mål M 1898-15 (byggbodan vid Råstasjön) samt P 8109-15 (skolan i Liljeholmen)^{xii}.

Föreningen avstyrker de av kommunen åberopade grunderna för att upphäva strandskydd både för anläggning av vägar, torg, en pumpstation och för en utökning till 160 m av en brygga på strandskyddat område. Föreningen påminner om att området är del av riksintresset "Kustområdena och skärgårdarna för Södermanland och Uppland", varför undantag från strandskydd ska behandlas med ännu större restriktivitet. Dessutom klassas delar av detaljplanarean som ESKO (ekologiskt särskilt känsligt område, se 3 kap. 3 § Miljöbalken). Kommunen uppger vidare att större delar av kustområdet redan är privatiserat.^{xiii} Detta talar snarare för att inte exploatera mer strandskyddat område och inkräkta genom ytterligare bebyggelse, eftersom strandskyddet ska tryggas långsiktigt.^{xiv}

I detaljplanen saknas inledningsvis en undersökning om de planerade ingreppen behöver genomföras på strandskyddat område över huvud taget, eller om en alternativ lokalisering vore orimlig eller omöjlig, respektive om det finns möjlighet att använda sig av mindre omfattande exploatering med bibehållet eller eventuellt minskat syfte.^{xv} Ett rimligt alternativ som redovisar att exploatering utanför strandskyddat område vore orimlig redogörs inte.^{xvi} Vidare prövas inte om vissa eller alla ingrepp snarare kunde få tillåtas med hjälp av en dispens istället för att använda sig av upphävande av strandskydd.

Det prövas inte varför infrastruktur behöver anläggas på strandskyddad mark. Det hade likväl varit möjligt att bygga ett mindre antal bostäder eller att ge bostadsområdena en annan utformning utan att behöva exploatera strandskyddat område.

Den aktuella bryggan medför varken att land- eller vattenområdet under eller runt bryggan är ianspråktaget i lagens mening. Området är både allemansrättsligt tillgängligt och hyser höga naturvärden som skyddas enligt strandskyddets syften. Det saknas vidare en utredning på vilket sätt och i vilken omfattning den befintliga bryggan innebär att området skulle vara ianspråktaget.^{xvii}

Den planerade exploateringen skulle dessutom utgöra en betydlig ändring av användningen och är inte tillåten i det fall området skulle bedömas som ianspråktagen mark. Att ett område bedöms som "ianspråktagen mark" betyder inte nödvändigtvis att syftena med strandskydd i ett område är förverkade eller har gått helt förlorade. Det finns olika grader av ianspråktagandet som ger olika effekter på strandskyddets syften enligt propositionen till miljöbalken.^{xviii} När man därför ändrar ändamålet vid upprättandet av en ny detaljplan, måste det beaktas att det nya ändamålet kan inkräkta på området och strandskydd på helt olika, till och med mer drastiska sätt än det tidigare ändamålet. I så fall kan det saknas förutsättningar för att upphäva strandskyddet. I förarbetena dras slutsatsen att ett områdes karaktär som ianspråktaget inte får innebära att strandskyddets syften försämras jämfört med status quo eller den tidigare verksamhetens tillåtna påverkan. Om det ändå skulle ske, måste det göras en ny intresseprövning respektive proportionalitetsbedömning, alternativt att det aviserade undantaget är beroende av ett annat särskilt skäl.^{xix} I vart fall saknas sådan dokumentation som visar att bryggan har anlagts på lagligt sätt vilket medför att strandskyddets syften är utsläckta på denna plats.

Kommunen har inte presenterat någon utredning av att utbyggnad av bryggan eller uppförande av ett kallbadhus skulle vara ett angeläget allmänt intresse eller behövs på den aktuella platsen. I vart fall är argumentationen i planbeskrivningen eller miljökonsekvensbeskrivningen otillräcklig för att det femte skälet ska kunna åberopas. Det av kommunen framställda sambandet att en större brygga skulle vara själva anledningen till att människor vill flytta till bostäderna i detaljplanområdet^{xx} saknar förankring och motsägs av det i planbeskrivningen framställda resonemanget i enlighet med MÖD 2016:13 om att det råder bostadsbrist i Stockholms län. De i planbeskrivningen framställda men avfärdade lokaliseringalternativen skulle vara lämpligare än den föreslagna platsen.^{xxi} Vidare skulle de av den aviserade utbyggnaden skapade ekologiska skadorna vara mer omfattande än de eventuella samhälleliga vinsterna. Slutligen saknas en alternativ konsekvensbedömning (jämför MÖD 2016:13) huruvida mindre ingrepp varit möjliga eller den befintliga bryggan enbart hade kunnat anpassas, istället för att förlängas, i syfte att minska de aviserade ingreppen.

Föreningen bedömer dessutom lokaliseringen av kallbadhuset som krystat. Den planerade anläggningen skulle vara långt från centrala delarna av Åkersberga och kommer troligtvis endast besökas av de närmast kringboende. Bryggan är lång, 160 meter, och det saknas en utredning om kallbadhuset skulle vara lättillgängligt för rörelsehindrade samt hur personer med funktionsvariationer ens skulle komma ned i vattnet. Vattenkvaliteten inne i viken är dessutom måttlig och upplevs inte som inbjudande. Marinan tvärs över viken sprider med stor säkerhet en del skadliga biologiska och kemiska ämnen utan att detta har utretts för badkvaliteten. Det saknas slutligen en utredning huruvida det kan anläggas ett kallbadhus utan att behöva förlänga bryggan över huvud taget.

Vad gäller behov av kallbadhuset har föreningen mycket svårt att se dess nytta och vad det kan tillföra kommunens invånare i allmänhet. På kommunens hemsida finns beskrivet sju stycken badplatser varav två har anpassningar för rörelsehindrade.^{xxii} Dessutom torde finnas stora möjligheter

att anlägga kallbadhus med betydligt större havskänsla vid någon av dessa (t.ex Brevik och Österskärs havsbad) än inne i Täljöviken. Vid aktuellt område syns inte havet utan endast en marina, en stor mängd trafikerande båtar samt en ö med träd som skymmer havsglimten längre bort. Kommunen avfärdar dessa möjligheter utan saklig grund. Det finns dessutom redan bryggor och omklädningsrum vid dessa badplatser. Föreningen har svårt att se behovet av ett kallbadhus då många redan idag nyttjar dessa bryggor, faktiskt året om så länge de är i sjön.

På sidan 36 i planbeskrivningen skriver kommunen:

”Mindre anläggningar inom park såsom fotbollsmål, verktygsförråd och liknande avser kommunen att dispenspröva från fall till fall utifrån planens intentioner.”

Föreningen vill här påminna om att idrottsanläggningar, verktygsförråd och andra anläggningar ska placeras inom kvartermark för att undvika situationer då kommunen prövar dispenser för ytterligare anläggningar efter att detaljplanen är färdigbyggd (se M 8124-13, P 8109-15 samt Naturvårdsverkets handbok 2009:4, utgåva 2 om strandskydd, s. 136). Nödvändiga kommunala etableringar ska från början vara med i detaljplanen och förläggas utanför strandskyddad mark för att inte ”tvinga fram” en placering på skyddat område.

Avslutningsvis påverkar den aktuella detaljplanen strandskyddsvärdena, både natur- och friluftsvärden i området, på ett icke acceptabelt sätt.^{xxiii}

4. Näsuddens naturreservat påverkas av exploateringen och av det nya bostadsområdet

I Miljöbalken 7 kap. 4 § fastslås att inom ett naturreservat ska värden såsom biologisk mångfald, värdefulla naturmiljöer eller behov av områden för friluftslivet bevaras. Näsuddens naturreservat ligger omedelbart sydöst om planområdet och väntas enligt MKBn *”påverkas av exploateringen inom planområdet”*.

Enligt MKBn (s.49) *”kommer Täljöhalvöns naturområde att förlora karaktären av större obrutet naturområde”*. Naturen kan inte begränsas till ett bestämt område, den ingår i ett betydligt större sammanhang. Den biologiska mångfalden i Näsuddens naturreservat är i praktiken beroende av Täljöhalvön som helhet, särskilt de öppna fälten och de än så länge lugna betade strandängarna, som är större på Näsängen som ligger närmast Näsudden. Att bygga på planområdet är att angripa det sambandet och den mångfalden. Näsuddens naturreservat hotas mer av Näsängen etapp 1 än av området som kallas Täljöviken i detaljplanen, där byggnation redan är igång.

MKBn fastställer att det mänskliga trycket på reservatet kommer att öka i samband med bebyggelsen på Näsängen. Den nämner dock inte påverkan från de kommande boendes husdjur som kan väntas vara förödande för såväl fågellivet som små dägg- och kräldjur inom reservatet. Därmed är exploateringen av Näsängen inte förenlig med Miljöbalken 7 kap. 4 §.

Buller och övriga störningar från byggtrafik under exploateringen är ett hot för naturreservatet i sin helhet och vi befärdar att konsekvenserna av dessa kan bli bestående. Dessutom kommer byggnationen att pågå till ca 2034 i 15 etapper.

5. Jordbruksmarken exploateras för bebyggelse och infrastruktur

Enligt Miljöbalken 3 kap. 4 § är ”Jord- och skogsbruk (...) av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. (...)”

Exploateringen av Täljöhalvön innebär att ett mycket stort område tätortsnära jordbruksmark med brukningsklass 3 tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur och därmed förstörs för framtida bruk. Exploateringen av Näsängen kommer således att göras på de ca 17 hektar jordbruksmark som brukas än idag, och som är skyddade både i Miljöbalken och genom andra nationella beslut, t.ex. att all betesmark i landet ska bevaras (Bilaga 2, brev från Jordbruksverket).

Bebyggelse och anläggningar på Näsängen utgör inte ett så väsentligt samhällsintresse att det motiverar en oåterkallelig påverkan på en unik och värdefull kultur- och naturmiljö. Det finns alternativa lösningar som inte presenteras i MKBn. Detaljplanen strider följaktligen mot Miljöbalkens 3 kap. 4 §. I en framtid präglad av klimatförändringar och matbrist kommer behovet av tillgänglig åker- och betesmark att öka kraftigt. Därför är den framtida möjligheten till odling eller bete också på Näsängen avgörande.

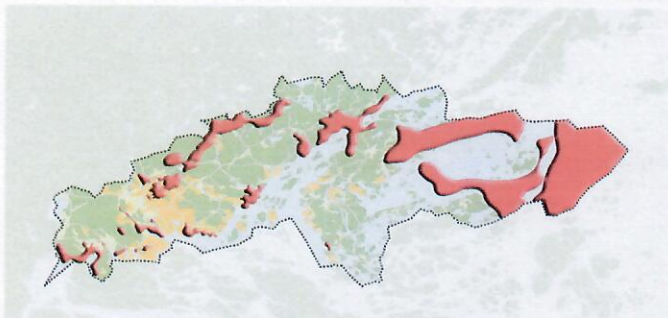
Naturskyddsföreningen i Österåker betraktar den av Österåkers kommunfullmäktige antagna detaljplanen som destruktiv mot oersättliga naturmiljövärden med förluster för framtida generationer som konsekvens och yrkar därför på att planen upphävs.

För Naturskyddsföreningen i Österåker

Maria Olausson, firmatecknare

Bilaga 1

25 september 2017
Naturvärden

EKOLOGISKT SÄRSKILT KÄNSLIGA
OMRÅDEN I ÖSTERÅKER KOMMUN

: EKOLOGI
GRUPPEN

Utdrag

5. Täljöviken

Beskrivning

Detta känsliga område domineras av ett varierat kulturlandskap som sträcker sig utmed Täljöviken. Täljöviken omgärdas av åkermarker och utmed stranden finns stora vassbälten. Närmast stranden finns gamla strandängar som för närvarande ligger i träda. Åkermarkerna omgärdas till stor del av talldominerade barrblandskogar, dessa är på sina håll gamla med ett stort inslag av gammal högvuxen tall. På Udden mellan Täljöviken och Tunafjärden ligger ett naturreservat, Näsudden. Naturreservatet domineras av olika typer av betesmarker, från öppna till hagmarksliknande och mer slutna barrblandskogsmiljöer. Det förekommer även ett flertal lövlundar med gammal hassel. I dessa miljöer växer lite ovanligare lundarter som svart trolldruva och tandrot. Markerna inom naturreservatet betas och stora delar har restaurerats under senare år för att få tillbaka en mer öppen karaktär på området.

En bit ifrån Täljöviken, vid Lillträsket, ligger en ekbacke med ett stort inslag av gamla ekar. Området är stadd i igenväxning och är bitvis svårforcerat.

De ekologiska värdena är framför allt knutna till förekomsten av gamla ädellövträd och tallar, gamla barrblandskog, ängs- och betesmark, strandängar vid grunda havsvikar.

Urvalskriterier

För området har följande urvalskriterier bedömts vara motiv för avgränsning:

KATEGORI 2:

-Rödlistade och sällsynta arter i känsliga naturtyper -Spridda förekomster av rödlistade arter

KATEGORI 3:

-Naturområden med höga naturvärden
-Områden med stora ekologiska värden och starka ekologiska samband

Detta ESKO präglas av viktiga kärnområden för ängs- och betesmarker samt solitära ädellövträd

och ädellövskogsmiljöer, men även barrskogsmiljöer mellan vilka det råder svaga till starka ekologiska samband. Även inslag av värdefulla barrskogsmiljöer förekommer.

Viktigaste ekologiska funktioner

Gamla hagmarker med karaktär av naturbetesmarker erbjuder en god miljö för en artrik hagmarksflora.

Ädellövskogar som är mycket gamla och erbjuder en viktig miljö för bl.a. sällsynta vedsvampar, vedinsekter, lavar, mossor, fåglar och fladdermöss.

Solitära ädellövträd är gamla och står många gånger solbelysta. De erbjuder en viktig miljö för bl.a. sällsynta vedsvampar, vedinsekter, lavar och fladdermöss.

Friska barrskogar och blandskogar är gamla och växer i jordlager med relativt hög kalkhalt. De erbjuder en viktig miljö för bl.a. sällsynta svampar, mossor och örter.

Sandbarrskog vilket är en viktig miljö för många hotade marksvampar.

Känslighet

Området är känsligt för ingrepp och påverkan som stör eller skadar de ekologiska funktionerna som beskrivits ovan genom exempelvis exploatering.

Kärnområdena utgör den viktigaste grunden för områdets värden. Påverkan på dessa kan medföra betydande skada på de ekologiska funktionerna.

Avverkning inom kärnområdenas skogsbestånd är negativ, särskilt om antalet gamla träd eller andelen död ved minskar.

Anläggning av större vägar, breddning av vägar eller kraftledningsgator kan medföra barriärer som hindrar spridning av växt- och djurarter och som därmed försvagar de ekologiska sambanden.

Avverkning av enskilda gamla solitära träd skadar områdets funktioner. Igenväxning som medför beskuggning av solbelysta stammar av gamla ädellövträd och tallar kan skada områdets funktioner.

Naturbetesmarker och rester av hagmarker med artrik hagmarksflora kan skadas om markerna lämnas utan bete och/eller slåtter och tillåts växa igen. Gödsling av markerna eller plöjning orsakar också stor skada.

FUNKTIONER SOM BETRAKTAS SOM KÄNSLIGA OCH SOM ÄR VIKTIGA FÖR OMRÅDETS NATURVÄRDEN

Gamla solitära ädellövträd, till viss del även tall, varav flera solexponerade.

Naturbetesmarker och rester av äldre hagmarker, som inte har gödslats, plöjts upp eller vuxit igen.

Ädellövskogsmiljöer med inslag av gamla träd och död ved, på platser där det varit skog under lång tid (mer än 100 år).

Gamla bestånd av betespräglade barr- och blandskogar med inslag av gamla träd och död ved, på platser där det varit skog under lång tid (mer än 100 år).

Ekologiska samband mellan viktiga kärnområden, där kärnområdena många gånger ligger rimligt nära varandra och där det finns lämpliga biotoper för spridning däremellan.

Bilaga 2

(1)

SKRIVELSE Dnr 43-5650/2011

2011-05-19

Roland Sten
Tfn: 036-15 59 29
E-post: roland.sten@jordbruksverket.se

Österåkers Hembygds- och fornminnesförening
Box 606
184 27 Åkersberga

Angående detaljplan för Täljöviken Övre och Nedre i Åkersberga kommun

Österåkers Hembygds- och fornminnesförening har genom Hans Rockberg till Statens jordbruksverk den 8 maj 2011 hemställt om ett yttrande över kommunens förslag till detaljplan för rubricerat område. Med anledning av skrivelsen vill Jordbruksverket anföra följande.

Jordbruksverket har tagit del av föreningens skrivelse till Åkersberga kommun och de argument som där framförs mot föreslagen detaljplan för aktuellt område. Enligt skrivelsen har länsstyrelsen den 27 januari 2010 yttrat sig över detaljplanen.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget på flera punkter och Jordbruksverket ifrågasätter inte länsstyrelsens bedömningsgrunder för detta. Enligt verkets uppfattning bör jordbruksmark (åkermark och betesmark) bevaras i så hög grad som möjligt. Vid nödvändiga exploateringar för t.ex. bostadsbebyggelse, föreslår alltid verket i samband med sina yttranden över kommunala översiktsplaner att förtätningar av befintlig bebyggelse i första hand bör övervägas. I andra hand bör andra typer av marker undersökas om de på ett godtagbart sätt kan uppfylla kraven på mark för ny bebyggelse. I tredje hand får åkermark tas i anspråk. För betesmark gäller att det finns ett riksdagsbeslut att all betesmark i landet ska bevaras. Olika ersättningar betalas till jordbrukare som sköter betesmarken på ett miljövänligt sätt. Vidare kan ersättningar utbetalas till den som restaurerar gammal igenvuxen betesmark. Om planförslaget innebär att jordbruksdrift med betande djur omöjliggörs skulle detta i princip strida mot riksdagsbeslutet.

Sammanfattningsvis anser Jordbruksverket att planförslaget bör bli föremål för en ny granskning från kommunens sida då man på ett bättre sätt beaktar vad

Hembygdsföreningen och länsstyrelsen redan framfört och även tar del av denna skrivelse.

I detta ärende har enhetschefen Andreas Mattisson beslutat. Föredragande har varit Roland Sten.
Andreas Mattisson

Roland Sten

Bilaga 3

Artlista (45 taxa)

Östl. Här visas en sammansättning över vad som finns rapporterat enligt angivna sökparametrar. Detta sökesultat visar alla taxa, vilket kan inkludera släkter, hybridiser, underarter, oserportens arter m.m. och skiljer sig från de listor som finns under "Listor" som bara visar arter.
För att kopiera artlista använd Andra vy och utskriftsvänligt läge. Listan kan sedan kopieras med hjälp av Kopiera. Var uppmärksam på om hela listan är hämtad eller ej innan kopiering.

Sökparametrar: 2015-2016 | Österåker | Hälsögrö, Tjöttern, Upl.

Här visas vilka parametrar som använts för att ge nedanstående sökresultat. Klicka på fliken sökförmlär eller gå direkt och ändra sökförmlär.

Antalet taxa per artgrupp

45 taxa

Fåglar (41)

Grod- och kräddjur (1)

Andra däggdjur (3)

Ändra vy:

Fåglar (41)

Antal fynd

1. Blågåsa *Anser albifrons* (SCOPOLI, 1769)
2. Grågåsa *Anser anser* (LINNAEUS, 1758)
3. Vitklädad gås *Anas leucophaea* (BOISSON, 1803)
4. Kanadagås *Branta canadensis* (LINNAEUS, 1758)
5. Snatterand *Anas strepera* LINNAEUS, 1758
6. Kricka *Anas crecca* LINNAEUS, 1758
7. Havsörn *Haliaeetus albicollis* (LINNAEUS, 1758) NT
8. Brun kårhök *Circus aeruginosus* (LINNAEUS, 1758)
9. Sparvhök *Accipiter nisus* (LINNAEUS, 1758)
10. Ormrök *Buteo buteo* (LINNAEUS, 1758)
11. Fiskgjuse *Falco tinnunculus* (LINNAEUS, 1758)
12. Lärkfalk *Falco subbuteo* LINNAEUS, 1758
13. Trana *Grus grus* (LINNAEUS, 1758)
14. Straudsiktor *Haematopodidae*
15. Straudsiktor *Haematopus ostralegus* LINNAEUS, 1758
16. Mindre strandpipare *Charadrius dubius* SCOPOLI, 1788
17. Ljungpipare *Pluvialis apricaria* (LINNAEUS, 1758)
18. Tofsvisa *Vareltus vanellus* (LINNAEUS, 1758)
19. Brushane *Colinus pugnax* (LINNAEUS, 1758) MU
20. Enkelbeckasin *Gallinago gallinago* (LINNAEUS, 1758)
21. Storspov *Numenius arquata* (LINNAEUS, 1758) NT
22. Drällnäppa *Actitis hypoleucos* LINNAEUS, 1758
23. Grönbens Tingsa *Tingia glaucola* LINNAEUS, 1758
24. Rödbens Tingsa *Tingia totanus* (LINNAEUS, 1758)
25. Siltrut *Larus fuscus* LINNAEUS, 1758 NT
26. Gråtrut *Larus argentatus* POMERANUS, 1763 VU
27. Torneglare *Apus apus* (LINNAEUS, 1758) VU
28. Gröngålling *Picus viridis* LINNAEUS, 1758 NT
29. Spillkråka *Cryocopus marcus* (LINNAEUS, 1758) NT
30. Sånglärka *Alauda arvensis* LINNAEUS, 1758 NT
31. Ångspillärka *Anthus pratensis* (LINNAEUS, 1758) NT
32. Gulärla *Melospiza flava* LINNAEUS, 1758
33. Buskskvätta *Saxicola rubetra* (LINNAEUS, 1758) NT
34. Stanskvätta *Oenanthe oenanthe* (LINNAEUS, 1758)
35. Grå flugsnappare *Muscicapa sibirica* (PALLAS, 1764)
36. Törnskata *Lanius collurio* LINNAEUS, 1758
37. Vorfågel *Lanius excubitor* LINNAEUS, 1758
38. Stare *Sturnella vulgaris* LINNAEUS, 1758 VU
39. Stare *Sturnus vulgaris* LINNAEUS, 1758 VU
40. Gulsparv *Emberiza citrinella* LINNAEUS, 1758 VU
41. Sjösparrv *Emberiza schoeniclus* (LINNAEUS, 1758) VU

Grod- och kräddjur (1)

Antal fynd

42. Huggorm *Vipera berus* (LINNAEUS, 1758)

Andra däggdjur (3)

Antal fynd

43. Rådjur *Capreolus capreolus* (LINNAEUS, 1758)
44. Rödrev *Vulpes vulpes* (LINNAEUS, 1758)
45. Isbjör *Martes martes* (LINNAEUS, 1758)

ⁱ NFS 2009:1: "Med rimliga alternativ bör avses både alternativa planer och program och olika alternativ inom ramen för en plan eller ett program. Syftet med planen, programmet eller ändringen av planen eller programmet bör inte vara så snävt formulerat att det bara finns ett rimligt alternativ eller att möjligheten att utveckla alternativ är kraftigt begränsad. Alternativ som innebär att syftet med planen eller programmet inte kan nås kan ej anses rimliga. De rimliga alternativ som tas fram bör uppvisa sådana skillnader i utförande och lösningar för att nå syftet med planen eller programmet att det är meningsfullt att göra jämförelser mellan alternativen. Den betydande miljöpåverkan som olika alternativ kan antas medföra bör beskrivas på ett likvärdigt sätt för att alternativen ska kunna jämföras."

ⁱⁱ Se MÖD 2013:9: "Enligt 6 kap. 12 § miljöbalken ska inom ramen för en miljöbedömning enligt 11 § myndigheten eller kommunen upprätta en miljökonsekvensbeskrivning där den betydande miljöpåverkan som planens eller programmets genomförande kan antas medföra identifieras, beskrivs och bedöms. Rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd ska också identifieras, beskrivas och bedömas. Bestämelsen avser att genomföra artikel 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om vissa planers och programs miljöpåverkan. Utgångspunkten för avgörandet av vilka alternativ som är rimliga att bedöma är alltså planens eller programmets syfte. Med rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets geografiska räckvidd menas olika alternativa sätt att uppnå målen med planen eller programmet. När det gäller markanvändningsplaner är uppenbara alternativ att områden som avdelats för en viss typ av verksamheter eller ändamål utnyttjas för annat ändamål, liksom att alternativa områden väljs ut för sådana verksamheter och ändamål. Alternativen kan alltså handla om alternativ lokaliserings av den typ av verksamhet som man planerar för (prop. 2003/04:116 s. 64). I Kommissionens handbok, Genomförande av direktiv 2001/42 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan, anges bl.a. följande vad gäller redovisning av alternativa lösningar. När det i direktivet föreskrivs att man ska identifiera, beskriva och utvärdera den betydande miljöpåverkan som realistiska alternativ kan antas medföra, görs ingen skillnad mellan å ena sidan bedömningskraven för utkastet till planer och program och å andra sidan dem som tillämpas för de alternativa lösningarna. Det centrala i kravet är att den betydande miljöpåverkan som planen eller programmet och alternativen kan antas medföra fastställs, beskrivs och bedöms på ett likvärdigt sätt. Kraven i artikel 5.2 beträffande omfattningen och detaljeringskraven avseende uppgifterna i miljörapporten gäller även de alternativa lösningarna. Det är väsentligt att den myndighet eller det parlament som ansvarar för antagandet av planen eller programmet, liksom de myndigheter och den allmänhet som deltar i samråd bibringas en riktig bild av vilka realistiska alternativ som finns och att man förklarar varför de inte anses vara den bästa lösningen (se s. 26 i nämnda handbok)."

ⁱⁱⁱ NJA 2009 s. 321: "Lagstiftaren har dock betecknat kravet på en redovisning av alternativ som grundläggande och betonat att inte bara alternativa utformningar utan också – i förekommande fall – alternativa platser måste anges om miljökonsekvensbeskrivningen skall fylla sin funktion. (Se a. prop. del 1 s. 290 och del 2 s. 63.) - - - Kravet på en redovisning av alternativ enligt 6 kap. 7 § andra stycket 4 måste ses i samband med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. En sökande skall visa att de förpliktelser som följer av kapitlet efterlevs (1 §). Det gäller bl.a. skyldigheten att vidta försiktighetsmått enligt 3 §, och för en verksamhet eller en åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde skall det enligt 6 § (tidigare 4 §) väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet skall kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön (jfr prop. 1997/98:45 del 2 s. 63). Redovisningen skall kunna läggas till grund för en bedömning av ansökan enligt 2 kap. En miljökonsekvensbeskrivning skall bl.a. på så sätt bidra till att en viss verksamhet, om den får komma till stånd, leder till så lite negativ miljöpåverkan som möjligt (a. prop. del 2 s. 56). Vidare finns en koppling till det tidigare samrådet genom att sökanden kan ha anledning att i miljökonsekvensbeskrivningen behandla realistiska alternativ som kommer fram vid samrådet. Därmed är dock inte sagt att sökanden kan begränsa sin redovisning till sådana alternativ; ytterst är det sökanden som svarar för att beskrivningen innehåller alla de uppgifter som behövs. Det är då viktigt att sökanden inte är oberoende att se alternativ till den lösning som sökanden själv förordar och att materialet så utformas att andra intressenter och ytterst den beslutande domstolen får underlag för en egen bedömning. Mot bakgrund av det anförda måste ett minimikrav vara att sökanden i miljökonsekvensbeskrivningen redogör för olika möjligheter och motiverar varför ett alternativ inte har följts upp närmare eller anger på vilken grund sökanden har kommit fram till att inga alternativ finns."

^{iv} Miljökonsekvensbeskrivningen 2018, s. 17.

^v Särskilda sammanställningen, s. 5 f.

^{vi} Se återigen Kommissionens handbok, Genomförande av direktiv 2001/42 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan, s. 26: "När det i direktivet föreskrivs att man skall identifiera, beskriva och utvärdera den betydande miljöpåverkan som realistiska alternativ kan antas medföra, görs ingen skillnad mellan å ena sidan bedömningskraven för utkastet till planer och program och å andra sidan dem som tillämpas för de alternativa lösningarna. Det centrala i kravet är att den betydande miljöpåverkan som planen eller programmet och alternativen kan antas medföra fastställs, beskrivs och bedöms på ett likvärdigt sätt. - - - Det är väsentligt att den myndighet eller det parlament som ansvarar för antagandet av planen eller programmet, liksom de myndigheter och den allmänhet som deltar i samråd, bibringas en riktig bild av vilka realistiska alternativ som finns och att man förklarar varför de inte anses vara den bästa lösningen."

vii Jfr. Planbeskrivningen, s. 4.

viii http://www.osteraker.se/download/18.1d388dba15f306f3f78ba55/1510930153482/ESKO+%C3%96ster%C3%A5ker_Slutversion_20170926.pdf

ix Rintoul et al (2018) Choosing the future of Antarctica *Nature* volume 558, pages 233–241.

x Se Prop. 2008/09:119 s. 106.

xi MÖD 2016:13, MÖD 2017:6, P 3718-17.

xii I det här målet uppgav Stockholm stad att en skola ska anläggas på strandskyddat område, eftersom omgivningen hade redan bebyggts med bostäder.

xiii Planbeskrivningen, s. 38.

xiv Se prop. 1997/1998:45 del 2, s. 89: "Vid bedömningen är åtgärdens eller anläggningens art och omfattning av intresse. Även områdets betydelse skall bedömas. Inte bara betydelsen i dag utan även i framtiden är av intresse. Om ett strandskyddsområde är av särskild betydelse för naturvärden eller friluftslivet bör normalt aldrig dispens medges. Även omgivningen är av intresse. Finns det i närheten endast ett fåtal andra strandområden som är tillgängliga för allmänheten bör inte dispens medges. Stor vikt bör även läggas vid de hushållningsbestämmelser som finns i 4 kap." Se också Mark- och miljööverdomstolens dom, 2012-09-25 i mål nr M 8421-11: "När det gäller strandskyddsområden som är av särskild betydelse för naturvärden eller friluftslivet ska normalt strandskyddsdispens aldrig medges."

xv Jfr. MÖD 2016:13. Österåkers kommun skriver exempelvis på s. 38 i planbeskrivningen: "Kommunen har i planarbetet noga studerat förutsättningarna för exploateringen och konstaterat att det angelägna intresse som bostäderna utgör på bästa sätt tillgodoses genom detaljplanen och den därigenom åsyftade exploateringen." (vår kursivering)

xvi Jfr. MÖD 2009:35, MÖD 2016:13.

xvii Jämför med kommunens argumentation och åberopat material i MÖD 2016:13.

xviii Se prop. 2008/09:119 s. 78: "Att strandskydd inte återinträder när en befintlig plan ersätts av en ny kan ifrågasättas med hänsyn till möjligheten att ta ett område i anspråk för ett helt annat ändamål än som avsågs då strandskyddet upphävdes. Ett upphävande av strandskydd i samband med detaljplaneläggning ska föregås av en noggrann prövning av syftet med strandskyddet och skälen för ett upphävande. Om den planerade användningen av ett område som har omfattats av strandskydd förändras, kan de tidigare skälen för ett upphävande helt eller delvis sakna relevans. Exempelvis kan den tidigare detaljplanen ha varit avsedd för en campingplats, medan den nya planen syftar till att tillgodose ett bostadsändamål. I övervägandena om att upphäva strandskyddet kan campingens uppgift att erbjuda allmänheten en vistelsemöjlighet och den måttliga graden av ianspråktagande ha spelat en viktig roll. Ett ianspråktagande för bostadsändamål innebär både en privatisering och ett mer intensivt utnyttjande av området, vilket kan innebära att det saknas förutsättningar för att upphäva strandskyddet."

xix Se Naturvårdsverket, "Strandskydd – en vägledning för planering och prövning" (2009:4, utgåva 2), s. 44 ff. och MÖD 2005:56, MÖD 2015:7 samt Mark- och miljööverdomstolens domar från 2015-06-18 i mål nr M 9756-14, från 2015-03-05 i mål nr M 10901-14 och från 2015-06-01 i mål nr M 11477-14.

xx Planbeskrivningen, s. 40: "Uppförs inte bryggan kommer antalet bostäder att bli färre."

xxi A.st.

xxii "Österskärs havsbad: Till Österskärs havsbad, i folkmun kallat Solbrännan, kan du ta dig med Roslagsbanan. När du kliver av vid Österskärs station har du fem minuters promenad till badet längs Österskärsvägen. Havet du kommit till är Trälhavet, långt därute går kryssningsfartyg till Finland och hela världen. Badet består av en lång inbjudande sandstrand med badbrygga och ovanför den några tallbevuxna klippor och gräsytor att sola på. Badet är mycket populärt bland vindsurfare. Bortanför badplatsen i öster finns en trevlig lekplats och en stor gräsplan. *Längs stranden finns ett promenadstråk i trä vilket gör stranden relativt lättillgänglig för personer med rörelsenedsättningar.* ---

Breviksbadet: Detta är Österåkers största havsbad. Badet är beläget vid Trälhavet och är klassat som EU-bad. Det innebär att det är fler än 200 besökare per dag här under badsäsongen. EU-klassningen innebär att vattenkvaliteten regelbundet kontrolleras. Här bjuds på verklig havskänsla. Det finns även gott om parkeeringsplatser i anslutning till badet. Badet är under högsäsong mycket välbesökt, men det ryms många besökare på de generösa gräsytorerna, klipporna och sandstranden. *Ett räcke ner i vattnet underlättar för rörelsehindrade.*" (våra kursiveringar) - <http://www.osteraker.se/upplevadora/idrottmotionochfriluftsliv/friluftslivochmotion/badplatser.4.71fcf4251429dfd2f5c959.html> - hämtad 5 augusti 2018

xxiii Se prop. 1997/98:45 del 2, s. 90: "I samtliga exempel på situationer där skäl för dispens kan finnas, gäller naturligtvis att dispens inte skall meddelas om de biologiska värdena påverkas på ett icke acceptabelt sätt. Prövningen skall alltid omfatta påverkan på både friluftslivet och djur- och växtlivet." Se också prop. 2008/09:119, s. 106: "Om tillämpningen av 7 kap. 26 § vid dispensprövningen leder till bedömningen att de biologiska värdena påverkas på ett oacceptabelt sätt, ska en dispens inte ges."